

Література:

1. Савельєв Є.В. Новітній маркетинг / Є.В. Савельєв / [Текст]. — Київ. — Знання, 2008. — С. 46-49.
2. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: [Монографія] / О.О. Єранкін/. — К.: КНЕУ, 2009. —С. 156-168.
3. http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_5_2011_11_15_16/upravlinnja_marketingom_v_agrarnomu_biznesi/7-1-0-147.
4. <http://gisap.eu/ru/agra-sphere>.

УДК 332.004: 631.14

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Погрищук Б.В., д.е.н., професор

Вінницький інститут економіки

Тернопільського національного економічного університету

У статті розглянуто теоретико-методологічні та практичні аспекти підвищення результативності процесів управління конкуренто-спроможністю в сільському господарстві, обґрунтовано багато-векторність середовища функціонування аграрних підприємств як системи; досліджено питання створення конкурентного середовища господарювання.

The article deals with theoretical, methodological, and practical aspects of improving the performance management processes competitiveness in agriculture, reasonably many vektornist medium farm enterprises functioning as a system explored the creation of a competitive environment management.

Постановка проблеми. Розвиток товарного виробництва відбувається під впливом дії економічних законів. Об'єктивним процесом та зовнішнім примусовим чинником для виробника сільськогосподарської продукції, що не лише збалансовує попит і пропозицію, а й слугує рушієм прискорення впровадження досягнень науково-технічного прогресу, нових форм організації праці, підвищення рівня продуктивності праці, зростання обсягів виробництва, якісних характеристик продукції виступає конкуренція.

У сучасних умовах росту інтернаціоналізації виробництва, підвищення відкритості національних економік, розвитку міжнародної економічної інтеграції, поглиблення всього спектру глобалізаційних процесів ніхто не стане заперечувати існування стійкої тенденції до посилення конкуренції. Міжнародна конкуренція, глобалізація ринків, масштабне проникнення на вітчизняний ринок іноземних товарів переводять проблему забезпечення конкурентоспроможності підприємства в розряд пріоритетних завдань, успішне вирішення яких забезпечить виживання та розвиток суб'єктів господарювання в новому середовищі [1, с. 250].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку сільського господарства, його конкурентоспроможності в сучасних умовах присвячені роботи багатьох вчених-економістів, серед яких чільне місце займають

наукові праці В. І. Аранчій, В. П. Галушко, В.І. Гринчуцького, О. І. Дація, О. Ю. Єрмакова, В. І. Мельник, П. Т. Саблука, Н. М. Сіренко, І. І. Червена, В. С. Шебаніна та ін. Наразі, потребують вирішення питання підвищення результативності процесів управління конкурентоспроможністю в сільському господарстві та обґрунтування на цій основі системо- утворюючих чинників активізації діяльності аграрних підприємств.

Теоретико-методологічною базою дослідження слугує системний підхід до вивчення проблеми дослідження, аналітичний, монографічний, абстрактно-логічний та інші методи дослідження, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних та практичних засад підвищення результативності процесів управління конкурентоспроможністю в сільському господарстві. Відповідно до поставленої мети потребують розгляду такі завдання: обґрунтувати багатовекторність середовища функціонування аграрних підприємств як системи з врахуванням дії закону товарного виробництва; питання внутрішньогалузевої конкуренції системи; розробки економічних інструментів управління процесом підвищення конкурентоспроможності з метою створення конкурентного середовища господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою передумовою розвитку та ефективної діяльності будь-якого підприємства за ринкових умов господарювання є його конкурентоспроможність, тобто здатність до виробництва та збуту продукції, що визначається сукупністю виробничих властивостей, які здатні забезпечити отримання прибутку, необхідного для реалізації стратегічних засад розвитку підприємства, зростання науково-технічного рівня виробництва, організації ефективної системи управління підприємством на основі задоволення споживчих потреб. Отже, дане поняття в основному зводиться до конкурентоспроможності продукції, яка визначається якісними і вартісними характеристиками, що забезпечують максимальне задоволення конкретної потреби споживача, найбільший для нього корисний ефект [2].

Об'єктивність дії закону товарного виробництва вносить суттєві корективи у всі сфери діяльності господарюючих суб'єктів, формуючи систему впливу, що реалізується через середовище функціонування, яке будучи різнорівневим за джерелами походження, створює багатовекторні системи ієрархічного типу. Відтак, неоднорідність середовища зумовлює потребу в його поділі на певні рівні:

- мікроекономічний – характеризує особливості внутрішньогалузевих відносин, організаційно-економічний механізм функціонування підприємств в певній галузі;
- мезорівень – відображає систему взаємозв'язків в межах національної економіки;
- макроекономічний – виявляється через прояв тенденцій розвитку світової економіки.

Окремо взяте сільськогосподарське підприємство не може приймати будь-які рішення за цінами і політики збуту, воно змушене пристосовуватися

до визначених умов і може реалізовувати вироблену продукцію тільки за поточною ринковою ціною, що зумовлено загрозою втрати цільового сегмента ринку. За таких умов повинні бути спрямовані на вдосконалення та адаптацію виробництва.

Оскільки, форми конкуренції передбачають внутрішньогалузеву, міжгалузеву та вільну конкуренцію, це зумовлює розвиток концентрації та централізації виробництва і капіталу. В сучасних умовах конкуренція існує між монополістичними об'єднаннями, всередині них, а також між підприємствами немонополізованого сектора економіки та різних форм власності. Для підприємств агропромислового комплексу характерною є форма конкуренції, що виражається в економічному суперництві між великою кількістю дрібних та середніх підприємств, які виробляють однорідну продукцію, мають рівний доступ до інформації, абсолютну мобільність матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Отже, внутрішньогалузева конкуренція розглядається нами, як суперництво між підприємствами, зайнятими виробництвом і реалізацією однакової продукції, тобто відносяться до однієї галузі. Для того, щоб завоювати ринок і стимулювати споживача до придбання продукції, підприємство повинно продавати її за більш низькими цінами. Це можливо тільки при зниженні витрат виробництва та реалізації продукції, що досягається за рахунок удосконалення техніки, технологій та організації ведення господарства. Не менш важливим засобом є використання прийомів нецінової конкуренції (контроль якості продукції, пакування, реклама та ін.) В результаті внутрішньогалузевої конкуренції слабкі, технічно відсталі сільськогосподарські підприємства з високими витратами виробництва поступово витісняються з ринку. Властивість ринку, що характеризує досконалу конкуренцію забезпечує нівелювання впливу окремих його учасників на ситуацію щодо формування ринкових цін. При цьому основними характеристиками становища на ринку є: нелімітованість учасників ринку; їх максимальна поінформованість про кон'юнктуру ситуацію на ньому; спорідненість продукції, вільне входження та вихід виробника нової продукції.

З метою забезпечення ефективної роботи агропромислових підприємств необхідна розробка механізму забезпечення конкурентоспроможності, що направлений на створення, забезпечення та вдосконалення діяльності підприємства, шляхом розробки системи економічних інструментів проекту конкурентоспроможності, системи фінансування, розвитку системи знань і навичок виконавців, реалізації проекту, контролю й оцінки ефективності проекту [3, с.377]:

– розробка системи економічних інструментів проекту передбачає врахування податкового навантаження, можливих штрафних санкцій, умов ціноутворення на продукцію, що виробляється та ін., на основі чого складається план діяльності підприємства;

– обґрунтування системи фінансування проекту включає формування та напрями використання фінансів, можливість залучення кредитних ресурсів, інвестиційних надходжень, розмежування за напрямками використання;

– розвиток системи знань і навичок виконавців має на меті надання відповідних знань працівникам щодо особливостей конкурентоспроможності конкретного сільськогосподарського підприємства, їх мотивацію до реалізації проекту, через розробку системи стимулювання;

– реалізація проекту забезпечується шляхом досягнення показників виробничої, фінансової, соціально-економічної діяльності;

– система контролю й оцінки ефективності проекту направлена на виконання заходів, які передбачені проектом вдосконалення конкурентоспроможності, перевірку стану планування, дотримання норм та стандартів.

За умов реалізації всіх чинників створення конкурентного середовища господарювання через механізм регулювання внутрішньогалузевої конкуренції товаровиробник отримує можливість для прискорення впровадження інноваційних розробок та інших досягнень НТП, що сприяють підвищенню продуктивності праці на виробництві та зростанню фондів оплати праці, раціоналізації організаційних форм виробництва, зростанню обсягів виробництва високоякісної продукції, тощо.

Важливі технологічні нововведення в методах виробництва можуть значно змінювати одиничні витрати виробництва, розмір інвестицій, мінімальний ефективний розмір виробництв, викликати схильність до вертикальної інтеграції, збільшувати значення ефекту життєвого циклу товару. Час від часу підприємства пропонують ринку свої товари, користуючись новими шляхами і способами, намагаючись порушити купівельний інтерес, підштовхнути попит, диференціювати продукт і зменшити витрати на одиницю продукції.

Зміни в параметрах попиту і способів використання продукту генерують удосконалення задоволення потреб і вимог споживачів до створення додаткових та альтернативних каналів збуту, зміну величини капіталу, що використовується, зміни у маркетинговій політиці.

Управління діяльністю щодо забезпечення конкурентного стилю господарювання підприємств слід здійснювати шляхом:

– науково обґрунтованого прогнозування щодо можливостей появи тих чи інших результатів;

– формування основних напрямів діяльності у відповідності з встановленими цілями розвитку;

– розробки системи ресурсного забезпечення виробництва;

– забезпечення виконання планових завдань з метою реалізації прийнятої стратегії розвитку;

– розробки заходів, які стимулюють усіх учасників виробничої системи до виконання поставлених завдань;

– узгодження дій працівників підприємства, тобто координація їхніх дій відповідно до плану діяльності;

– виконання установлених планових завдань, які направлені на досягнення прийнятих цілей розвитку.

Тому, до стратегічних пріоритетів розвитку сільського господарства України відносяться: покращення якісних і кількісних показників виробництва продукції; освоєння перспективних ринків збуту; ефективно використан-

ня фінансових та матеріально-технічних ресурсів; впровадження інноваційних технологій виробництва; забезпечення екологічної безпеки, застосування біологізації виробництва, поглиблення територіальної спеціалізації та концентрації землекористування, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку. При цьому якісні зрушення такого розвитку мають відбуватись на засадах розробки та обґрунтування стратегічних планів [4, с.154]. Як зазначають автори: «При визначенні пріоритетів розвитку сільського господарства слід враховувати як внутрішні, так і зовнішні чинники. Вибір стратегій розвитку кожного підприємства обмежений і залежить від розмірів сільськогосподарських угідь, середньорічної чисельності працюючих, матеріально-технічних, фінансових можливостей та інноваційної активності» [4].

Прояв внутрішніх факторів безпосередньо залежить від діяльності підприємств, системи ресурсного забезпечення, характеру організації системи стратегічного управління, системи загального менеджменту тощо. Такі характеристики притаманні внутрішньому середовищу організації і мають бути враховані при формуванні рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме ця група факторів є найбільш значимою для забезпечення стійких конкурентних позицій на ринку.

Висновки. З метою реалізації механізму забезпечення конкурентоспроможності систему управління слід формувати не лише з врахуванням законів розвитку економічної системи, але й закономірностей навколишнього середовища, що сприятиме ефективній реалізації якісних перетворень. Орієнтація на нововведення є одним із основних шляхів забезпечення конкурентного стилю господарювання. Але за сучасних умов економічного розвитку аграрної сфери України інноваційному шляху розвитку перешкоджають фінансові труднощі та недоліки в економічній політиці, що ускладнює зміцнення конкурентних позицій на світових продовольчих ринках.

Системні впровадження наукових розробок й технічних досягнень у виробничу сферу діяльності підприємства неминуче призведе до змін зв'язків та норм в організації, що говорить про зміни в управлінській сфері. Такі інновації не повинні порушувати екологічної складової, а можливо і покращувати, що зменшить податкове навантаження підприємства, яке, знову ж таки, викличе позитивні зміни в фінансовій сфері діяльності підприємства. Таким чином, закони розвитку живих організмів, від яких повністю залежить сільськогосподарське виробництво, диктують загальні умови праці, темпи, ступінь спеціалізації та концентрації праці і виробництва, що в значній мірі визначає форми та методи господарювання. Так, дія біологічних законів значно обмежує застосування в сільському господарстві промислових методів організації та оплати праці: вузької спеціалізації, суворої регламентації дій, змінності праці, оплати в залежності від норми виробітку тощо. Тому, базовим напрямом підвищення конкурентоспроможності у сільському господарстві є зростання результативності управління даним процесом за врахування системоутворюючих чинників активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Література:

1. Гринчуцький В. І. Теоретичний аналіз деяких аспектів забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Збірник наукових праць. Вип.4 (13): Економічні науки. – Чернівці, БДФА, 2008. – С. 250–257.
2. Економічний словник-довідник: [за ред. С. В. Мочерного]. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
3. Чорнодон В. І. Конкуренція як фактор ефективного розвитку підприємств агропромислового комплексу України / В. І. Чорнодон // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – Вип. 5. – С. 376–381.
4. Єрмаков О. Ю. Стратегічне планування у сільському господарстві : напрями розвитку та пріоритети / О. Ю. Єрмаков, В. І. Мельник // Трансформаційні та інтеграційні процеси в економіці України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.: тези доп. – Миколаїв. – 2012. – С. 153–155.

УДК 631.1:631.565

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗРОБЦІ ПРОГНОЗІВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

Помаз О.М., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Визначено можливості і перспективи використання сучасних технологій при розробці прогнозів розвитку галузі рослинництва.

Possibilities and prospects of the use of modern technology are certain at development of prognoses of development of plant-grower industry.

Постановка проблеми. Будь-який вид виробничо-комерційної діяльності час від часу вимагає розробки прогнозів розвитку. Особливо актуальним це є для сільськогосподарського виробництва, зокрема галузі рослинництва, яка характеризується значним ступенем невизначеності і ризику. Для прийняття ефективних управлінських рішень сільськогосподарським виробникам необхідні прогнози розвитку подій зі значним ступенем достовірності і точності. Перспективам використання сучасних технологій у прогнозуванні розвитку вітчизняної рослинницької галузі присвячено дану статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання Fuzzy-технологій у прогнозуванні розглядаються у працях В. Бочарнікова, С. Свешнікова, Ю. Яцишина [1] та інших. Особлива увага проблемам розробки стратегічних рішень на підприємстві в умовах невизначеності та ризику приділяється у дослідженнях В. В. Пастухової [6]. Дослідженню проблем розвитку галузі рослинництва присвятили свої роботи П. М. Макаренко [4], О. О. Сиченко [4] та інші дослідники. Проте незважаючи на значну кількість наукових праць із означеної проблеми та певні досягнення в її вирішенні, ще залишається ряд питань, які вимагають подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення можливостей і доцільності використання сучасних технологій при розробці прогнозів розвитку галузі рослинництва.